त्रित आप्त्यः।आदित्याः, १४-१८ आदित्योषसः(दुःस्वप्नघ्नं) । महापङ्क्तिः

महि वो महतामवो वरुण मित्र दाशुषे।

यमादित्या अभि द्रुहो रक्षथा नेमघं नशदनेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.०१

मित्र वरुण- हे मित्रावरुणौ। स्नेहाधिदेवता मित्रः। ऋताधिदेवता वरुणः। महताम्- महात्मनाम्। वः- युष्माकम्। अवः- रक्षणम्। दाशुषे- दात्रे। महि- महत्। यम्। आदित्याः- देवाः। द्रुहः- द्रोहात्। अभि रक्षथ- पालयथ। ईम्- तमेतम्। अघम्- पापम्। न। नशत्- व्याप्नोति। वः- युष्माकम्। ऊतयः- रक्षाशक्तयः। अनेहसः- अदोषाः॥१॥

विदा देवा अघानामादित्यासो अपाकृतिम्।

पक्षा वयो यथोपरि व्य१स्मे शर्म यच्छतानेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.०२

देवाः। आदित्यासः- अखण्डप्रकृतिजाः। अघानाम्- पापानां दुःखानां वा। अपाकृतिम्- परिहारम्। विद- जानीथ। वयः- पक्षिणः। यथा। उपरि- स्वशिशूनामुपरि। पक्षा- पक्षौ कृत्वा रक्षन्ति तथा। अस्मे- अस्मै। शर्म- क्षेमम्। वि- विशेषेण। यच्छत॥२॥

व्य१स्मे अधि शर्म तत्पक्षा वयो न यन्तन।

विश्वानि विश्ववेदसो वरूथ्या मनामहेऽनेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.०३

अस्मे- अस्मासु। अधि। वयः- पक्षिणः। पक्षा- पक्षौ। न- इव। शर्म- क्षेमम्। वि यन्तन- विशेषेण यच्छत। विश्ववेदसः- हे सर्वज्ञाः। विश्वानि- सर्वाणि। वरूथ्यानि- श्रेष्ठानि। मनामहे- ध्यायामः।॥३॥

यस्मा अरासत क्षयं जीवातुं च प्रचेतसः।

मनोर्विश्वस्य घेदिम आदित्या राय ईशतेऽनेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.०४

Dr. Ranganji

यस्मै। प्रचेतसः- प्रकर्षचेतना देवाः। क्षयम्- गृहम्। जीवातुम्- जीवनसाधनम्। च। अरासत- दत्तवन्तः। इमे- एते। आदित्याः- अखण्डप्रकृतिजाः। मनोः- मनुष्यस्य। विश्वस्य- सर्वस्य। रायः- धनस्य। ईशते- स्वामित्त्वं वहन्ति। ॥४॥

परि णो वृणजन्नघा दुर्गाणि रथ्यो यथा।

स्यामेदिन्द्रस्य शर्मण्यादित्यानामुतावस्यनेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.०५

रथ्यः- रथिनः। दुर्गाणि- दुर्गमनान् मार्गान्। यथा- इव। अघा- अघानि। नः- अस्मान्। परि वृणजन्- परिवर्जयन्तु। इन्द्रस्य- परमेश्वरस्य। शर्मणि- मङ्गळे। स्याम- भवेम। उत- अपि च। आदित्यानाम्- अखण्डप्रकृतिजानाम्। अवसि- रक्षायाम्। स्याम। ॥५॥

परिह्वृतेदना जनो युष्मादत्तस्य वायति।

देवा अदभ्रमाश वो यमादित्या अहेतनानेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.०६

परिह्वृता- तपसा परिपीडितेन। अना- प्राणेन युक्तः। जनः। युष्मादत्तस्य- युष्माभिर्दत्तं धनम्। वायति- गच्छति। आदित्याः- अखण्डप्रकृतिजाः। आशवः- क्षिप्राः। देवाः। अदभ्रम्- अनल्पम्। यम्। अहेतन- प्राप्नुथ। तं जनं रक्षत। ॥६॥

न तं तिग्मं चन त्यजो न द्रासदभि तं गुरु।

यस्मा उ शर्म सप्रथ आदित्यासो अराध्वमनेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.०७

यस्मै। आदित्याः- अखण्डप्रकृतिजाः। सप्रथाः- सर्वतः पृथुभूताः। शर्म- क्षेमम्। अराध्वम्- अदत्त। तम्। तिग्मम्- तीक्ष्णः। त्यजः- क्रोधः। चन- अपि। न बाधते। गुरु- महत्। द्रासत्- दुःखमपि। न। अभि- अभिगच्छति। ॥७॥

युष्मे देवा अपि ष्मसि युध्यन्त इव वर्मसु।

यूयं महो न एनसो यूयमर्भादुरुष्यतानेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.०८

Dr. Rangani

देवाः- हे द्योतनशीलाः। युध्यन्तः- शूराः। वर्मसु- कवचेषु। इव। युष्मे- युष्मासु। वयम्। अपि। स्मसि- भवामः। यूयम्। महः- महतः। एनसः- अघात्। अर्भात्- अल्पात्। नः- अस्मान्। उरुष्यत- रक्षत। ॥८॥

अदितिर्न उरुष्यत्वदितिः शर्म यच्छतु।
माता मित्रस्य रेवतोऽर्यम्णो वरुणस्य चानेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.०९

मित्रस्य- स्नेहाधिदैवतस्य। रेवतः- दातुः। अर्यम्णः- दानाधिदैवतस्य। वरुणस्य- ऋताधिदैवतस्य। माता- जननी। अदितिः- अखण्डप्रकृतिः। नः- अस्मान्। उरुष्यतु- रक्षतु। अदितिः। शर्म- मङ्गळम्। यच्छतु- ददातु ॥९॥

यद्देवाः शर्म शरणं यद्भद्रं यदनातुरम्।
त्रिधातु यद्वरूथ्यं१ तदस्मासु वि यन्तनानेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.१०

यत्। देवाः। शर्म- गृहम्। शरणम्। भद्रम्- क्षेमम्। अनातुरम्- आरोग्यम्। त्रिधातु वरूथ्यम्- भूर्भुवःसुवःसम्बन्धिश्रैष्ठ्यम्। तत्। अस्मासु। वि- विशेषेण। यन्तन- यच्छत ॥१०॥

आदित्या अव हि ख्यताधि कूलादिव स्पशः।
सुतीर्थमर्वतो यथानु नो नेषथा सुगमनेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.११

कूलादिव- कूलस्थाः। स्पशः- स्पष्टाः। उदकस्थं रक्षितुं पश्यन्तीव। आदित्याः- हे अखण्डप्रकृतिजाः। अव हि ख्यत- अधस्तात्स्थितानस्मान् पश्यत। अर्वतः- अश्वान्। यथा। सुतीर्थं प्रापयन्ति। सुगम्- सुखेन। नः- अस्मान्। अनु नेषथ- अनुनयथ। ॥११॥

नेह भद्रं रक्षस्विने नावयै नोपया उत।
गवे च भद्रं धेनवे वीराय च श्रवस्यतेऽनेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.१२

Dr. Rangaji

इह- अत्र । अवयै- अवगच्छते । उपया- उपगच्छते । उत- अपि च । रक्षस्विने- स्वार्थाय क्रूराय । भद्रम्- कल्याणम् । न भवति । श्रवस्यते- श्रुतिकामाय । वीराय । गवे धेनवे- पृथिव्यै । च । भद्रम्- कल्याणं भवतु ॥१२॥

यदाविर्यदपीच्यं१ देवासो अस्ति दुष्कृतम्।

त्रिते तद्विश्वमाप्त्य आरे अस्मद्दधातनानेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.१३

यत्। आविः- प्रकटितम्। यत्। अपीच्यम्- अन्तर्हितम्। दुष्कृतम्- पापम्। अस्ति- भवति। देवासः- हे देवाः। तत्। विश्वम्- सर्वम्। आप्त्ये- आप्तहितकारिणीति वैदिककोशे। त्रिते- भूर्भुवःसुवरात्मकान्नप्राणचित्तस्थदेवोपासके। मा भवतु। अस्मत्- अस्मत्तः। आरे- दूरे। दधातन- धारयत। ॥१३॥

यच्च गोषु दुष्ष्वप्न्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः।

त्रिताय तद्विभावर्याप्त्याय परा वहानेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.१४

दिवः दुहितः- हे उषः। यत्। गोषु- अस्माकं धेनुषु। दुःस्वप्न्यम्- दुःस्वप्नजनितं दुःखम्। तत्। विभावरि। आप्त्याय- आप्तहितकारिणे। आप्तवचने श्रद्धायुक्ताय। त्रिताय । परा वह- दूरं गमय। ॥१४॥

निष्कं वा घा कृणवते स्रजं वा दुहितर्दिवः।

त्रिते दुष्ष्वप्न्यं सर्वमाप्त्ये परि दद्मस्यनेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.१५

दुहितर्दिवः- हे उषः। निष्कं कृणवते- सुवर्णकाराय। स्रजं कृणवते- मालाकाराय। यद्दुष्ष्वप्न्यमस्ति तत्। त्रिते। आप्त्ये- आप्तहितकारिणीति वैदिककोशे। वर्तमानम्। सर्वम् । परि दद्मः- परित्यजामः ॥१५॥

तदन्नाय तदपसे तं भागमुपसेदुषे।

त्रिताय च द्विताय चोषो दुष्ष्वप्न्यं वहानेहसो व ऊतयः सुतयो व ऊतयः॥ ८.०४७.१६

Dr. Rangani

तदन्नाय- जाग्रद्भुक्तान्नाध्यासयुक्ताय। तदपसे- जाग्रत्कर्मवासनाध्यस्ताय। तं भागं उपसेदुषे- जाग्रदनुभवांशयुक्ताय। त्रिताय। द्विताय- दैवमानुषयुक्ताय। उषः। दुष्ष्वप्न्यम्। वह- दूरे प्रापय। ॥१६॥

यथा कलां यथा शफं यथ ऋणं संनयामसि।
एवा दुष्ष्वप्न्यं सर्वमात्ये सं नयामस्यनेहसौ व ऊतयः सुतयौ व ऊतयः॥ ८.०४७.१७

यथा। कलाम्- व्याधिग्रस्तं स्वावयवम्। यथा। शफम्- व्याधिपीडितं वा शफम्। यथा। ऋणम्। संनयामसि- संनयन्ति। अपसारयन्तीति भावः। एव- तथा। दुष्ष्वप्न्यम् । सर्वम् । आत्ये। सं नयामसि- सन्नयामः। अपसारयामः ॥१७॥

अजैष्माद्यासनाम चाभूमानागसो वयम्।
उषो यस्माद्दुष्ष्वप्न्यादभैष्माप तदुच्छत्वनेहसौ व ऊतयः सुतयौ व ऊतयः॥ ८.०४७.१८

अजैष्म- जयेम। अद्य- इदानीम्। असनाम- सम्भजेम। वयम्। अनागसः- दुःस्वप्नकारणभूतदुर्वासनारहिताः। अभूम- भवेम। उषः। यस्मात्। दुष्ष्वप्न्त्यात्। अभैष्म- भयं प्राप्नुमः। तत्। उच्छतु- अपगच्छतु ॥१८॥

Dr. Rangaji